

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.1.57>**М. О. Ковальчук**

адвокат АО «Естер Гардіанс»,  
кандидат юридичних наук, докторант  
Інституту держави і права  
імені В.М. Корецького НАН України

## **ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ГАРАНТІЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз проблематики вдосконалення національного законодавства у сфері гарантій здійснення прав на землю. Підкреслено, що сучасна правова система характеризується фрагментарністю, наявністю колізій і нестачею єдиної концептуальної бази, що унеможлиблює ефективне забезпечення прав на землю та породжує ризики правової невизначеності. У статті проаналізовано низку наукових концепцій і запропоновано практичні кроки з модернізації земельного законодавства. Обґрунтовано також доцільність внесення змін до Конституції України із метою підвищення рівня гарантій захисту прав на землю та закріплення спеціальних положень щодо значення землі як національного багатства і фундаменту соціально-економічної безпеки. Сформульовано та запропоновано автором комплексні пропозиції для створення цілісної, ієрархічно впорядкованої системи гарантій здійснення прав на землю, здатної забезпечити реальність та ефективність їх практичної реалізації. Зроблено висновки, що національне законодавство у сфері гарантування прав на землю, попри модернізацію останніх десятиліть, не забезпечує належної стабільності й передбачуваності правового режиму. Це зумовлено численними колізіями, фрагментарністю та відсутністю уніфікованих норм щодо набуття, реалізації, обмеження й припинення прав на землю, що фактично ускладнює їх повноцінне здійснення. Ефективність гарантій у цій сфері можлива виключно за умови їхньої функціональності, а не декларативності, із включенням реальних механізмів судового й адміністративного захисту, доступності реєстраційних процедур, юридичної визначеності меж і цільового призначення ділянок, а також дієвого захисту від свавілля органів влади. Основним напрямом реформування має стати систематизація та кодифікація законодавства у досліджуваній царині відповідно до європейських стандартів правової визначеності та прозорості. В умовах воєнного стану особливо важливим є запровадження механізмів відновлення прав на землю, компенсації за їх втрату і спрощених процедур для внутрішньо переміщених осіб. Вищевказане дозволить оптимізувати доступ до земельних ресурсів, уникнути дискримінації на місцевому рівні та змістити акцент у земельному праві з держави як власника на людину як носія суб'єктивного права.

**Ключові слова:** національне законодавство, права людини, права на землю, земля, юридичні гарантії, правова держава.

**Актуальність теми.** Формування повноцінної правової держави і соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні є неможливим без системного оновлення правового поля у сфері системи гарантій здійснення прав на землю. У сучасних умовах виклики, пов'язані з відкриттям ринку сільськогосподарських земель, децентралізацією публічної влади, циф-

ровізацією кадастрових і реєстраційних систем, повномасштабною збройною агресією РФ та зростаючими очікуваннями громадян щодо доступу до правосуддя і прозорого управління землею, потребують глибокого перегляду чинного законодавства в системі гарантій здійснення прав на землю. При цьому особливої актуальності набуває питання удосконалення

його змісту в аспекті гарантій здійснення прав на землю як основоположної категорії вітчизняного правового порядку. Право на землю не є формальною можливістю володіння, користування чи розпорядження земельною ділянкою, а комплексною системою юридичних гарантій, які забезпечують реальність і стабільність цього права. Однак в умовах постійної трансформації земельної політики України, фрагментарного підходу до правового регулювання системи гарантій здійснення прав на землю, численних колізій, суперечностей між нормами законів і підзаконних актів, виникає ситуація правової невизначеності, що прямо загрожує ефективному здійсненню прав на землю.

Чинне законодавство (Земельний кодекс України, окремі норми Цивільного та Господарського кодексів України, а також спеціальні закони про кадастр, оцінку, оренду та містобудування) характеризується фрагментарністю й суперечливістю у частині гарантування прав на землю. Водночас земельна реформа як стратегічний елемент євроінтеграції потребує впровадження європейських стандартів у правове регулювання - від захисту права власності та принципів сталого розвитку до екологічної рівноваги, відкритості інформації й соціальної справедливості у розподілі земельних ресурсів. Отже, механізми гарантування прав на землю мають бути концептуально узгодженими, відповідати національній правовій традиції та водночас відкритими до оновлення. Неефективність чинного законодавства у забезпеченні доступу до землі, захисту власності в умовах війни й окупації, відновлення порушених прав, протидії рейдерству та зловживанням, а також у питаннях прозорості кадастру й реєстрації зумовлює необхідність його комплексного вдосконалення, що й визначає актуальність дослідження.

**Стан дослідження.** Напрями оптимізації та пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в системі гарантій здійснення прав на землю в Україні досліджувалися частково у працях різних вчених, серед яких варто насамперед назвати таких: О.П. Васильченко, П.П. Глущенко, Т.М. Заворотченко, О.В. Ільниць-

кий, М.І. Козюбра, О.М. Ковальчук, Т.О. Коломоєць, І.Й. Магновський, Р.О. Максимович, А.М. Мірошніченко, О.О. Погрібний, Я.М. Романюк, В.І. Семчик, В.Д. Сидор, В.А. Сьоміна, М.В. Шульга та інші. Разом із тим, попри значний внесок названих науковців, слід підкреслити, що з позицій теорії права ця проблематика залишається недостатньо опрацьованою, що й визначає актуальність її подальшого вивчення.

**Мета дослідження** - сформулювати пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в системі гарантій здійснення прав на землю в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Юридичні гарантії законності визначають стан законодавства, його стабільність і відповідність розвитку відносин у суспільстві, рівень юридичної техніки; рівень діяльності з попередження і припинення правопорушень, у тому числі заходів юридичної відповідальності; доступність і якість правосуддя; ефективність контролю за реалізацією правових актів [1, с. 349–348]. При цьому, юридичні гарантії законності щодо прав на землю виконують статусно-орієнтовану функцію, адже як забезпечують реалізацію прав конкретного суб'єкта, так і визначають загальний рівень правової довіри до інституту земельної власності в державі. Якщо гарантії є нестійкими, непрозорими або декларативними, то страждає конкретний суб'єкт, а також сама держава як гарант прав і свобод.

Для забезпечення реалізації принципу законності діяльності органів публічної адміністрації у сфері земельних відносин необхідно створити ефективну систему гарантій законності в практичній діяльності цих органів. Мова йде про цілу систему заходів, механізмів, які покликані стимулювати і гарантувати додержання законів, тому що недостатньо проголосити законність та її принципи, недостатньо видати хороші закони – необхідно, щоб існували певні гарантії цих цінностей, їх реальність, доступність, ефективність [2, с. 420]. Гарантії є необхідною формою буття права в реальності, а не факультативною умовою чи політичним гаслом. У цьому контексті, відсутність реальних гарантій законності перетворює

здійснення права на землю на інструмент зловживань, особливо на рівні місцевого самоврядування, де часто відсутні системи внутрішнього контролю, а формальні засади законності використовуються як інструмент прикриття корпоративних або корупційних інтересів.

Саме тому створення гарантій законності в діяльності органів публічної адміністрації у цій сфері має бути безпосередньо пов'язане з забезпеченням єдності практики застосування законів, обмеженням дискреції посадових осіб, фіксацією всіх рішень у відкритих цифрових системах, можливістю публічного аудиту дій у земельній сфері.

У державі триває процес удосконалення чинного законодавства, узгодження його з міжнародними стандартами, завдяки чому формується належна система права демократичного суспільства [3, с. 163]. Удосконалення законодавства, про яке йдеться, слід тлумачити як техніко-юридичне оновлення норм і як онтологічну зміну логіки права, тобто перехід від позитивістського нормативізму до аксіологічної правової доктрини, у межах якої гарантії здійснення прав на землю перестають бути виключно юридичними нормами, а набувають ще характеру системи механізмів, які унеможливають зловживання владою, бюрократичну обструкцію або ж дискримінацію у досліджуваній нами сфері. Ключовою складовою вказаного процесу є інституціоналізація правових гарантій, тобто побудова комплексної, ієрархічно впорядкованої системи норм, процедур та органів, здатних ефективно забезпечувати реалізацію земельних прав.

В дисертаційному дослідженні О.Г. Поліщук вказується на ідею існування у особливій частині земельного права України спеціального міжгалузевого процесуального інституту набуття фізичними та юридичними особами прав користування земельними ділянками, на необхідність покладення функції з ведення земельного кадастру на виконавчі органи місцевого самоврядування або принаймні передбачення можливості такого покладення та зроблені деякі інші висновки щодо питань правових засад набуття

фізичними та юридичними особами прав користування земельними ділянками комунальної власності [4, с. 16]. У контексті гарантій прав на землю, ідея делегування функцій ведення земельного кадастру на місцевий рівень набуває особливої значущості, оскільки безпосередньо стосується реалізації принципу фактичної досяжності і доступності права, адже кадастрова система як технічний реєстр є юридичною основою для виникнення, зміни, реалізації і захисту речових прав на землю. Відтак, ефективне, своєчасне та достовірне ведення кадастру є процесуальним гарантом правової визначеності у здійсненні права на землю. Власне, варто зазначити, що до Закону України «Про місцеве самоврядування» були внесені зміни у 2015 році [5]. Згідно статті 33 даного нормативно-правового акту, яка стосується повноважень у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища, до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад серед делегованих повноважень належить надання відомостей з Державного земельного кадастру відповідно до закону.

У сучасних умовах вдосконалення юридичних гарантій прав і свобод людини передбачає: розширення змісту політичних прав громадян для активної участі в управлінні державними справами й місцевим самоврядуванням; оптимізацію соціальних прав відповідно до реальних можливостей держави; запровадження законодавчих механізмів новітніх прав, зокрема на мир та екологічну безпеку. Важливим є також унормування процедур колективної реалізації прав (вибори, референдуми, мітинги, страйки), створення спеціальних гарантій для вразливих категорій осіб (біженців, внутрішньо переміщених, осіб з інвалідністю, дітей, літніх людей, військовослужбовців тощо), узгодження індивідуальних і колективних прав, забезпечення умов для діяльності правозахисних організацій та підвищення юридичної відповідальності, включно з відповідальністю держави за порушення прав і свобод [6, с. 23].

Особливу увагу слід приділити вразливим категоріям осіб як вказано Н.В. Пиль-

гун та О.В. Хомченко. Так, саме в умовах нерівномірності стартових можливостей має бути реалізовано принцип субсидіарної рівності, що означає забезпечення більш широкого кола гарантій саме для тих, хто з об'єктивних причин має меншу здатність реалізувати своє суб'єктивне право. Тобто це вимагає створення спеціальних механізмів пріоритетного забезпечення землею або компенсацією, з урахуванням статусу особи. Зрештою, надзвичайно важливою для теорії держави і права є ідея встановлення відповідальності держави за порушення й безпосередньо за недовість механізмів реалізації прав. В підсумку, вказане відповідає сучасному концепту правового соціального контракту, в межах якого громадянин наділений правом очікувати номінальних гарантій, а функціональної ефективності системи права.

На основі цього, у контексті вдосконалення гарантій здійснення прав на землю, зокрема в умовах воєнного стану, пропонуємо доповнити Земельний кодекс України новою статтею під назвою «Особливості реалізації права на землю для соціально вразливих категорій населення», в якій буде закріплено таке положення:

«Держава гарантує створення спеціальних правових та організаційних умов для реалізації права на землю громадянами, які належать до соціально вразливих категорій, зокрема: внутрішньо переміщеними особами, особами з інвалідністю, учасниками бойових дій, багатодітними сім'ями, особами похилого віку, бездомними, засудженими, які відбули покарання, та іншими категоріями, визначеними законом.

З метою забезпечення зазначених гарантій органи виконавчої влади та місцевого самоврядування зобов'язані:

- вести окремий реєстр заяв осіб, що мають право на пільгове отримання земельних ділянок;
- розробляти локальні програми доступу до земельних ресурсів на умовах пільгової чи безоплатної передачі;
- здійснювати інформування осіб про їхнє право на землю, можливі форми його реалізації та наявні земельні ресурси;
- сприяти відновленню прав на землю у разі їх порушення, у тому числі шля-

хом компенсації, надання альтернативної ділянки або судового супроводу.

Держава забезпечує моніторинг ефективності реалізації цих гарантій та несе відповідальність за бездіяльність у створенні умов для здійснення права на землю.».

Як зазначає А.П. Місяць, важливим напрямом розвитку та вдосконалення правових гарантій цивільних прав є збалансування правових заходів, що забезпечують законне здійснення прав і свобод, а також посилення їх зв'язків із засобами захисту прав та їх удосконалення. Іншими словами, правильність посилення узгодженості та збалансованості у розвитку правових гарантій охоплює не лише всю систему, а й елементи підсистеми заходів щодо реалізації та захисту прав людини та громадянина [7, с. 211]. Так, недостатньо закріпити формальне право на землю (наприклад, у Конституції України, Земельному кодексі України чи Цивільному кодексі України), потрібно розбудовувати функціонально пов'язану систему право-забезпечення, в якій інститути доступу до землі (реєстрація, приватизація, оренда), способи реалізації (земельні аукціони, спрощений доступ для малозабезпечених верств) та юридичні механізми захисту (судовий і адміністративний порядок, презумпція добросовісності володіння) утворюють стійку, внутрішньо збалансовану структуру.

В даному аспекті Т.В. Маньгора підкреслює, що доцільно було б законодавчо удосконалити положення, які існують про набуття прав на земельну ділянку за набувальною давністю шляхом визначення конкретного механізму підтвердження ознак набувальної давності. Також для забезпечення гарантій варто було б зменшити строк набувальної давності з 15 років до 10 років [8, с. 151]. Набувальна давність як інститут відображає принцип соціальної легітимності правового титулу, відповідно до якого тривале, відкрито здійснюване, добросовісне володіння земельною ділянкою має бути підкріплене правовою охороною навіть у разі формального порушення процедури первинного набуття права, оскільки мільйони громадян роками користуються ділянками, які не мають зареєстрованого



титулу, або знаходяться в юридично невідзначеному статусі.

Існуюча стаття 344 Цивільного кодексу України передбачає можливість набуття права власності на майно за набувальною давністю після 15 років добросовісного володіння. Однак на практиці даний механізм практично не діє, насамперед, через відсутність чіткого адміністративного або судового механізму встановлення відповідних фактів, що призводить до вакууму гарантій. Погоджуємось з Т.В. Маньгорою, що термін у 15 років є юридично надмірним в умовах динамічного характеру земельних правовідносин, зокрема в сільських громадах, де успадковані, але не оформлені земельні наділи передаються між поколіннями без державного втручання.

Таким чином, пропонуємо внести зміни до статті 344 Цивільного кодексу України з метою оптимізації забезпечення гарантій прав на землю в наступній редакції:

«Стаття 344. Набуття права власності за набувальною давністю

1. Фізична або юридична особа, яка добросовісно, відкрито, явно, безперервно та самостійно володіє чужим майном як своїм власним протягом десяти років, набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено законом.

2. У разі, якщо майном є земельна ділянка, що перебувала у фактичному володінні особи за умови відсутності зареєстрованого права власності на неї в інших осіб, набуття права власності за набувальною давністю допускається також у позасудовому порядку, визначеному земельним законодавством України.

3. Право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, у тому числі земельну ділянку, підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому законом.

4. У разі спору щодо правомірності володіння, строку володіння або ознак добросовісності, набуття права власності за набувальною давністю відбувається на підставі судового рішення.

5. Набувальна давність не застосовується до майна, вилученого з цивільного обігу, майна, що належить територіальній громаді або державі і використовується

для загального користування, а також майна, яке перебуває під правом користування іншої особи згідно з договором.».

С.В. Бакуліною в аспекті здійснення прав на землю доведено, що з метою підвищення ефективності судового розгляду справ про примусове відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності доцільно доповнити статтю 267 КАС України «Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності» нормою такого змісту: «Позивач разом з поданням позовної заяви про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності, подає до суду висновок (акт) експертної оцінки земельної ділянки та розміщеного на ній майна, а також документи, які засвідчують джерело фінансування витрат, пов'язаних із примусовим відчуженням землі та майна» [9, с. 5-6]. Така пропозиція є прикладом теоретично обґрунтованої і практично доцільної моделі превентивного судового контролю, що зміцнює реальну дієздатність гарантій прав на землю. Також доцільно відмітити, що оцінка та обґрунтування джерела компенсації є умовою забезпечення бюджетної відповідальності, коли витрати на примусове відчуження закладаються ще на етапі ініціювання спору, а не постфактум.

Також підтримуємо пропозицію Н.І. Бровко та С.І. Сімакової щодо доповнення чинної ст. 13 Конституції України таким положенням: «Держава забезпечує та **гарантує** захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом» [10, с. 67]. Доповнення, яке передбачає обов'язок держави «забезпечувати та гарантувати захист прав», трансформує декларативний характер норм Конституції України у більш зобов'язальний і функціональний, що має важливе значення для доктрини теорії держави і права у контексті проблематики нашого дослідження.

Так, адже це означає покладення на державу активного обов'язку щодо виявлення, попередження й усунення загроз порушення права власності на землю.

На основі цього ми пропонуємо доповнити статтю 13 Конституції України новою частиною, виділивши окремо від інших прав власності гарантію права на землю як найважливіший національний ресурс, а саме: «Держава визнає землю як національне багатство, що є основою соціального, економічного і екологічного добробуту народу, та гарантує кожному право на землю як складової частини соціально-економічної безпеки особи. Реалізація цього права забезпечується шляхом ефективного правового регулювання, ведення єдиного публічного земельного кадастру, доступу до відкритої інформації про землю, а також стабільної і передбачуваної судової практики».

Також, зважаючи на воєнний стан з метою оптимізації системи гарантій здійснення прав на землю для соціально вразливих верств населення доцільно внести доповнення до Закону України «Про соціальні послуги» [11] в статтю 16 такого змісту:

«Супровід у сфері реалізації права на землю – включає надання соціально вразливим верствам населення комплексу безоплатних послуг, спрямованих на: інформування про наявні земельні ресурси та права особи на їх використання; допомогу в оформленні земельної ділянки, поновленні втрачених прав, участі в програмі розподілу землі або отриманні компенсації; організацію юридичного захисту прав особи в земельних спорах (у співпраці з центрами безоплатної правової допомоги); супровід під час дій органів місцевого самоврядування щодо інвентаризації, виділення, розподілу земель.».

Розглядаючи інші пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в системі гарантій здійснення прав на землю, варто згадати позицію В.М. Львовичкіної, яка наголошує на тому, що механізм обігу земель повинен забезпечити достатньо жорстку відповідальність приватного власника землі за результати його впливу на цей найважливіший природний ресурс і пропонує посилити механізм

контролю за раціональним використанням землі [12, с. 169-170]. Також вченою пропонується обґрунтована імплементація зарубіжного досвіду, що означає не автоматичне запозичення іноземних юридичних норм і конструкцій, а їх вивчення, пристосування та адаптування саме до вітчизняних умов. Таким чином, правові гарантії повинні включати можливості й обмеження, оскільки гарантування права не може відбуватись у відриві від принципу правомірності та суспільної відповідальності. Зокрема, можемо констатувати, що модель гарантій має бути відкритою до компаративного оновлення, тобто активно сприймати найкращі іноземні інститути виключно за умови їх доктринального переосмислення в контексті української правової традиції і соціального запиту.

О.П. Куцевич пропонує усунути невідправдані обмеження в обігу та концентрації земель сільськогосподарського призначення, зокрема шляхом скасування мораторію на їх відчуження та перегляду лімітів концентрації у власності. Він також акцентує на необхідності уточнити у Земельному кодексі визначення категорій земель, закріпити правило визначення їх цільового призначення через планувальну документацію чи закон, усунути прогалини щодо присвоєння поштових адрес. Серед інших пропозицій – спрощення використання суміжних ділянок без їх об'єднання, запровадження механізмів примусової консолідації, стимулювання інвестування у розвиток сільської інфраструктури та запобігання надмірній фрагментації земель [13, с. 12]. Пропозиції О.П. Куцевич щодо вдосконалення земельного законодавства України в частині зняття необґрунтованих обмежень обігу і концентрації земель сільськогосподарського призначення, а також запровадження системних змін у правовому регулюванні цільового призначення земель та правового статусу присадибної забудови, мають вагоме значення у контексті загальнотеоретичної концепції гарантування прав на землю в умовах трансформації ролі держави у правовій системі.

**Висновки.** Підсумовуючи, слід резюмувати, що національне законодавство у сфері гарантування прав на землю, попри модернізацію останніх десяти-

літь, не забезпечує належної стабільності й передбачуваності правового режиму. Це зумовлено численними колізіями, фрагментарністю та відсутністю уніфікованих норм щодо набуття, реалізації, обмеження й припинення прав на землю, що фактично ускладнює їх повноцінне здійснення. Ефективність гарантій у цій сфері можлива виключно за умови їхньої функціональності, а не декларативності, із включенням реальних механізмів судового й адміністративного захисту, доступності реєстраційних процедур, юридичної визначеності меж і цільового призначення ділянок, а також дієвого захисту від свавілля органів влади.

Основним напрямом реформування має стати систематизація та кодифікація законодавства у досліджуваній царині відповідно до європейських стандартів правової визначеності та прозорості. В умовах воєнного стану особливо важливим є запровадження механізмів відновлення прав на землю, компенсації за їх втрату і спрощених процедур для внутрішньо переміщених осіб. Вищевказане дозволить оптимізувати доступ до земельних ресурсів, уникнути дискримінації на місцевому рівні та змістити акцент у земельному праві з держави як власника на людину як носія суб'єктивного права.

#### Список використаної літератури:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник : у 2 т. Т. 1: Загальна частина. Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.
2. Битяк Ю. П. Административное право Украины. Киев : Право, 2003. 576 с.
3. Костюшко О.П. Забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (14). С. 162-177.
4. Поліщук О.Г. Правові засади набуття земельних ділянок комунальної власності у користування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2014. 19 с.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997 р. № 24. стаття 170.
6. Пильгун Н.В., Хомченко О.В. Проблеми реалізації прав людини та громадянина в сучасній Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 2. С. 22-25.
7. Місяць А.П. Проблемні аспекти реалізації в Україні юридичних гарантій забезпечення прав людини і громадянина. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 82. Ч. 1. С. 209-214.
8. Маньгора Т.В. Набувальна давність на земельну ділянку. *Інформація і право*. № 1(32)/2020. С. 145-152.
9. Бакуліна С. В. Особливості судового розгляду та вирішення публічно-правових земельних спорів : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 215 с.
10. Бровко Н. І., Сімакова С. І. Конституційні гарантії права власності на землю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 65-67.
11. Про соціальні послуги: Закон України № 2671-VIII від 17 січня 2019 року. Відомості Верховної Ради України. 2019 р. № 18. стор. 5. стаття 73.
12. Львовочкіна В. М. Правове регулювання обігу земель за законодавством КНР та України: порівняльно-правовий аналіз: дис. канд. юрид. наук. Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. К. 2016. 237 с.
13. Куцевич О.П. Правові питання консолідації земель в Україні : автореф. дис. ... к. ю. н. : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». К., 2014. 19 с.

#### Kovalchuk M. O. Proposals for improving national legislation in the system of guarantees for the exercise of land rights in Ukraine

*In the article a comprehensive theoretical and legal analysis of the issues of improving national legislation in the field of guarantees for the exercise of land rights is carried out. It is emphasized that the modern legal system is characterized by fragmentation, the presence of conflicts and the lack of a single conceptual base, which makes it impossible to effectively ensure land rights and creates risks of legal uncertainty. The article analyzes a number of scientific concepts and proposes practical steps to modernize land legislation. The expediency*

*of amending the Constitution of Ukraine in order to increase the level of guarantees for the protection of land rights and to consolidate special provisions regarding the importance of land as a national wealth and the foundation of socio-economic security is also substantiated. The author formulates and proposes comprehensive proposals for creating a holistic, hierarchically ordered system of guarantees for the exercise of land rights, capable of ensuring the reality and effectiveness of their practical implementation. It is concluded that the national legislation in the field of guaranteeing land rights, despite the modernization of recent decades, does not provide proper stability and predictability of the legal regime. This is due to numerous conflicts, fragmentation and the absence of unified norms regarding the acquisition, implementation, restriction and termination of land rights, which actually complicates their full implementation. The effectiveness of guarantees in this area is possible only if they are functional, not declarative, with the inclusion of real mechanisms of judicial and administrative protection, accessibility of registration procedures, legal certainty of boundaries and purpose of plots, as well as effective protection against arbitrariness of government bodies. The main direction of reform should be the systematization and codification of legislation in the studied area in accordance with European standards of legal certainty and transparency. In conditions of martial law, the introduction of mechanisms for the restoration of land rights, compensation for their loss and simplified procedures for internally displaced persons is especially important. The above will optimize access to land resources, avoid discrimination at the local level, and shift the emphasis in land law from the state as the owner to the person as the bearer of subjective rights.*

**Key words:** *national legislation, human rights, land rights, land, legal guarantees, legal state.*